BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *Kitâbü'l-Meġāzî* (nşr. M. Jones), London 1965-66 → Beyrut, ts. (Âlemü'l-Kütüb), I, 158, 355,357; İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, II, 55-56; III, 454-455; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkā v.dğr.), Kahire 1375/1955, III, 169-171; İbn Hazm, *Cevâmi*ʿ*u's-sîre*, Beyrut 1403/1983, s. 141-142; İbn Abdülber, *el-İstîʿâb* (*el-İṣâbe* içinde), Kahire 1328, II, 313-314; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 284; İbn Hacer, *el-İṣâbe* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1390-92/1970-72, IV, 136.

 NEVZAT ÂŞIK

ABDULLAH et-TERCÜMÂN
(عبدالله الترجمان)

(bk. TERCÜMÂN, Abdullah b. Abdullah).

ABDULLAH b. UBEYD
(عبدالله بن عبيد)

Abdullāh b. Ubeyd el-Enîsî
(ö. 200/815-16)

Abbâsîler devrinde Bağdat'ta yaşamış olan bir müneccim.

Halife Hârûnürreşîd'in müneccimi olan Abdullah'ın hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Adının bazı kaynaklarda Abdullah b. Ubeydullah el-Enîsî veya el-Esenî şeklinde yazıldığı görülmektedir. Kendi ifadesinden ve halifenin maiyetinde bulunmasından, Bağdat'ta zamanının en seçkin müneccimi olduğu anlaşılmaktadır. Hârûnürreşîd'in, hayatın bütün hal ve safhalarında geçerli olan **zîc*** leri ihtiva edecek şekilde bir fal kitabı hazırlatmasını vezirinden istemesi üzerine, Bizans, İran, Hindistan ve başka memleketlerden pek çok müneccim Bağdat'a davet edilmiş ve astrolojiyle ilgili Yunanca ve Hintçe kitapları çok iyi tanıyan Abdullah b. Ubeyd'in başkanlığında bir heyet tarafından halifenin istediği kitap telif edilmiştir. *Kitâbü'l-Fâli'l-mu*ʿ*teber vaż*ʿ*u'l-ḥukemâ*ʾ *ve'l-*ʿ*ulemâ*ʾ *li-ecli'l-Ḫalîfe Hârûnirreşîd ve fîhi cemî*ʿ*u ḥavâ*ʾ*ici'n-nâs ve aġrâżuhüm ve maṭlûbühüm* adını taşıyan bu eser, on iki hayvanlı burç işaretlerine dayanarak on iki bölüm üzerine kurulmuş ve her bölüm yine on iki kısma ayrılıp yüz kırk dört soru ve cevaptan oluşmuştur. Yazma nüshaları Süleymaniye Kütüphanesi (Ayasofya, nr. 2685) ve British Library'de (nr. 9607) bulunmaktadır.

Abdullah b. Ubeyd'in *Kitâbü'l-Fâli'l-mu*ʿ*teber*... adlı eserinin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 2685, vr. 17b)

BİBLİYOGRAFYA :

H. Suter, *Mathematiker*, Leipzig 1900, s. 7; Sezgin, *GAS*, VII, 110-111; P. Kunitzsch, "Zum Liber Alfadhol eine Nachlese", ZDMG, 118 (1968), s. 301-304.

 NURİ YÜCE

ABDULLAH b. UBEYDULLAH b. EBÛ MÜLEYKE
(عبدالله بن عبيدالله بن أبى مليكة)

(bk. İBN EBÛ MÜLEYKE).

ABDULLAH b. UTBE
(عبدالله بن عتبة)

Ebû Ubeydillâh Abdullāh b. Utbe b. Mes'ûd el-Hüzelî el-Medenî el-Kûfî
(ö. 74/693)

Fakih sahâbî.

Meşhur sahâbî Abdullah b. Mes'ûd'un yeğenidir. Hz. Peygamber'in vefatı sırasında henüz küçüktü. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Medine'de çarşı ve pazarın kontrolüyle görevlendirildi. 66 (685) yılında Kûfe'de isyan çıkararak şehirde idareyi ele geçiren Muhtâr es-Sekafî tarafından Şureyh'in yerine kadı tayin edildi, fakat kısa bir süre sonra hastalığı sebebiyle görevden alındı. Mus'ab b. Zübeyr'in valiliği sırasında da iki yıl (686-687) Kûfe kadılığı yapan Abdullah b. Utbe 74 (veya 73) yılında orada vefat etti.

Bazı âlimlerin tâbiînden saydıkları Abdullah b. Utbe, Kûfe'nin önde gelen âlimlerindendi. Kendisinden birçok hadis ve fetva nakledilmiştir. Hadis rivayetinde **sika*** olduğu hususunda ittifak vardır. Resûlullah'tan doğrudan hadis rivayeti bulunmayan Abdullah b. Utbe, daha çok amcası İbn Mes'ûd, Hz. Ömer, Ammâr ve Ebû Hüreyre'den rivayette bulunmuş, kendisinden de Medine'nin meşhur yedi fakihinden (**fukahâ-i seb'a***) biri olan oğlu Ubeydullah, Âmir eş-Şa'bî, Humeyd b. Abdurrahman b. Avf, Ebû İshak es-Sebîî ve Muhammed b. Sîrîn hadis rivayet etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *eṭ-Ṭabaḳātü'l-kübrâ* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, V, 58-59; Taberî, *Târîḫ* (nşr. Muhammed Ebü'l-Fazl), Kahire 1960-70 → Beyrut, ts. (Dâru Süveydân), VI, 35, 118, 139; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-ġābe* (nşr. Muhammed İbrâhim el-Bennâ v.dğr.), Kahire 1390-93/1970-73, III, 305-306; İbn Hacer, *el-İṣâbe*, Kahire 1328, II, 340; a.mlf., *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, V, 311; Fahreddin Atar, *İslâm Adliye Teşkilatı*, Ankara 1979, s. 171.

 VECDİ AKYÜZ

ABDULLAH b. ÜBEY b. SELÛL
(عبدالله بن أبى بن سلول)

Ebü'l-Hubâb Abdullāh b. Übeyy b. Mâlik b. el-Hâris
(ö. 9/631)

Hz. Peygamber devrinde Medine'de yaşayan münafıkların reisi.

Babasının annesine nisbetle İbn Selûl diye de anılan Abdullah, Hazrec kabilesinin reisi olup Medine'nin idaresi kendisine verilmek üzere iken Hz. Peygamber'in oraya hicretiyle bundan vazgeçilmiştir. Bu sebeple, Bedir Savaşı'ndan hemen sonra müslüman olmuş görünmesine rağmen, Peygamber'e ve onun tebliğ ettiği dine karşı beslediği kin ve düşmanlık duygularından hiçbir zaman kurtulamamıştır.

Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur; tarih içindeki yerini ancak sebep olduğu hadiselerle tesbit etmek mümkün olmaktadır. Müslüman olmadan önce Hz. Peygamber'le karşılaştığı bir gün edebe aykırı bazı sözler söylediği ve yakışıksız davranışlarda bulunduğu hadis kaynaklarında yer almıştır (bk. Buhârî, "Merḍâ", 15, "Edeb", 115; Müslim, "Cihâd", 116; *Müsned*, V, 203). Hadiseye şahit olan Üsâme b. Zeyd'in anlattığına göre Hz. Peygamber, evinde hasta yatmakta olan Sa'd b. Ubâde'nin ziyaretine giderken aralarında Abdullah'ın da bulunduğu müslüman, müşrik ve yahudilerden oluşan bir toplulukla karşılaşmış, onlara yaklaştığı sırada Abdullah kaftanıyla burnunu kapatarak, "Toz